Muhsin Bey

Yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi

Recaizade Mahmut Ekrem

papersense

Muhsin Bey
Yahut
Şairliğin Hazin Bir Neticesi

Recaizâde Mahmut Ekrem

papersense

Muhsin Bey Yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi

Recaizâde Mahmut Ekrem

Papersense Yayınları

Yayın Koordinatörü
Ayşe Müşerref Kot

Proje Editörü
Samet Yalçın

Kapak Tasarımı
Zahid Yıldırım

Osmanlıcadan Aktaran
Buket Ülger

1. Basım
Haziran 2014, İstanbul

Papersense Yayınları
Altunizade Mah. Kısıklı Cad. Aköz İş Merkezi No:14 B Blok D:7
Üsküdar - İstanbul

ISBN: 978-605-160-398-8
Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 29281

Muhsin Bey
Yahud
Şairliğin Hazin Bir Neticesi

Recaizâde M. Ekrem

Maârif Nezâret-i Celîlesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.

Esatepan Matbaası Atik Zaptiye Sokağı Numara 63

1307

İstanbul

Birinci Tab': Birinci Tertib

Her tertibi bin nüshadan ibarettir.

Recaizâde Mahmut Ekrem

(1847-1914)

19. yüzyıl Osmanlı edebiyatının önemli yazarlarından ve dolayısıyla modern Türk edebiyatının kurucu babalarından biri olan Recaizâde Mahmut Ekrem, sağlık nedenleri yüzünden eğitimini tamamlayamadı ve Hariciye Nezareti'nde memurluğa başladı. Mekteb-i Mülkiye ve Galatasaray Sultanisi'nde öğretmenlik yaptı. Kısa bir süre Evkaf ve Maarif Nazırı oldu, Meclis-i Âyân üyeliğinde bulundu. Sanat ve bürokrasi çevrelerinde geniş bir muhit edindi. Yazı hayatına Namık Kemal ile tanışmasının ardından başladı ve ilk yazıları Namık Kemal yönetimindeki *Tasvir-i Efkâr* gazetesinde yayımlandı. İlk oyunu *Afife Anjelik* 1870'te, ilk şiir kitabı *Nağme-i Seher* ise 1871'de çıktı.

Eserlerinde Batı etkisiyle gelişen Tanzimat düşüncesine yer veren Recaizâde, başta Tevfik Fikret olmak üzere döneminin genç şair ve edebiyatçılarını etkiledi; eski edebiyatı savunan Muallim Naci ve çevresiyle girdiği polemikler vasıtasıyla Edebiyat-ı Cedide'nin doğuşuna katkıda bulundu. Bilinen tek romanı *Araba Sevdası* "yalın bir realist metodla ele alınmış değildir ve doğrudan doğruya realistlere bağlanma iddiasında da değildir, fakat kuruluşu, mevzuu, tipleri, psikolojik tahlilleri, tasvirleri bakımından Türk realist romanına önemli bir örnek teşkil edecek mahiyettedir." (Güzin Dino)

Muhsin Bey Yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi (1889/90), Recaizâde Mahmut Ekrem'in ilk hikâye denemelerindendir.

Ufak Hikâyelere Dair Ufacık Bir Mütalaa

Hikâye-perdâzlığın bugünkü günde bir hayli terakki gösterdiği Fransa'da novel (nouvelle) ve kont (conte) namıyla ufak hikâyeler yazmak burada benim gibi büyüklerini tanzime muktedir olamayan ashâb-ı acze münhasır değildir. Pek büyük edipler bahusus hikâye-perdâzlıkta kesb-i şöhret etmiş muharrirler dahî buna rağbet gösterirler.

Büyük hikâye tertip etmek hem güç hem de kolay olduğu gibi ufakları da öyledir. Mesela üç yüz sahifelik bir kitabı doldurmak için bir vak'a tasvir olunurken tatsız ve ahenksiz bir alay tafsilât-ı bi-fâide ile hikâyenin letafeti kaçırılmak var. Ufak hikâyede ise tutulan mikyasın darlığına mebni muhtâc-ı tevsî ve tafsil görünen teferruât-ı vakadan mühim olan bazısı terk ve ihmal olunmakla hikâye bütün bütün tatsızlaştırılmak var.

Evvelki nev' büyük bir tablo (tableau)'dur. Onu meydana getirecek hüner-ver, eşkâli tersim ettikten sonra boyalarını karıştırır, renkleri uydurur, fırçasını serbestâne idareye başlar. Levhanın her tarafı bir kere renk ile kapandığı gibi tasvirin taslağı eboş (ebauche) meydana çıkıverir. Sonra o taslağın her cihetinde musavvir istediği kadar uğraşarak tasvirine muktedir olduğu derece-i mükemmeliyyeti verebilir.

İkinci nev' hikâye ise bir minyatür (miniature)'dür. Bunun öteki gibi taslağı olamaz, üzerinde de o kadar oynanamaz. Matlup olan nefaset ve letafet defeaten verilemez ise de artık ondan hayır yoktur atmalı. Onun için bu daha güç değilse bile daha naziktir. Bununla beraber hikâye yazmak tecrübesine ufaklarından başlamak benim için kolay göründü.

İstinye fî 26 Mart sene 1304

Recaizâde M. Ekrem

I

Muhsin Bey –ki yirmi iki yaşında, zeki, gayet çalışkan, sinnine göre malûmatı zararsız, fakat istidâd-ı muhabbeti galip, hayâlât-ı şâirâneye mağlup, nahîfü'l-mizâc bir genç şair idi– uzaktan kendisine karâbeti bulunan bir kızı daha çocukluğunda en şiddetli bir sevdâ-yı ismetperverâne ile sevmiş ve şiddet-i aşk u alâkasından perestîdesi olan Dilara'yı da hissedar etmek bahtiyarlığına nail olmuş idi.

Mağbut-ı melâik olmaya layık olan bu muhabbet-i masumâne iki gencin yüreğinde en rûhanî, en latif, en pakize hislerle parlak ümitler içinde perverde olup gidiyordu. Çünkü iki taraf ailesince de bunların bu münasebeti nazar-ı muvâfakatla görülüyor ve hatta o tarihin de dört beş ay sonra gelecek olan bahar içinde icrası tasmîm edilen düğün tertîbatına da hazırlık gösteriliyordu.

Hâlbuki zavallı Dilara vâlide-i merhûmesinin bir hazin mîrâs-ı felâketi olmak üzere daha rahm-ı mâderde iken bulaştığı maraz-ı hâil-i veremden hayatının yirminci ve bu hayatı kendisine pek şîrîn–güvâr eden muhabbetin üçüncü yılında bâd-ı semûm ile hırpalanmış bir çiçek gibi birdenbire solup sararmaya başladı. Bîçare kız marazının kesb-i şiddet ettiği kânûn-i sânî evâilinde artık bütün bütün dermansız kalmakla yatağa düşmüş ve üç ay sonra –ki sahraların yeşillenip ağaçların yeniden hayat bulduğu ve kuşların âşıkane terennümlerle ilân-ı sürûra başladığı nisan içinde– pençe-i mevt-i bî-amâne teslîm-i hamâme-i rûh etmiş idi.

Maşûka-i perestîdesini bu suretle defeaten ve dünya için artık bir daha görmemek üzere kaybetmekle zavallı Muhsin ne derece sarsılmak lazım gelirse o derece sarsıldı. Hayâlât-ı şâirânesi bu vak'a-i nâgehzuhûru ne türlü müessir şekkler [şekiller], ne yolda canhıraş renkler içinde tasavvur ettirmek iktiza ederse öyle tasavvur ettirdi.

Dilara'yı bütün bütün kaybetmiş idi. Fakat daima gördüğü o, daima konuştuğu o, daima düşündüğü o idi. Hemen her sabah Dilara'nın mezarını ziyaret ederek saatlerce kendinden geçmek, hemen her gece en muzlim en

dehşetli hayâlât içinde Dilara’yı düşünerek acı bir yeis ile tâb u tüvânı kesilinceye kadar ağlamak, ekseriya tenha kırlarda dolaşarak her tesadüf ettiği çiçekte maşukasının tarâvet-i perîde ve letâfet-i bedbahtânesini görmek, her işittiği nagamât-ı tuyûrda Dilara’nın âheng-i hazîn-i terennümünü duymak, tabiatta her bulduğu bediayı Dilara’nın bir yadigâr-ı hüsn-i güzeştesi gibi telakki ederek uzun uzun istiğraklara düşmek ve bunlarla beraber bir taraftan da verem hastalığının tahkîk-i esbâb u mâhiyetiyle uğraşmak mufârakatın devre-i evvelîsinde bîçare Muhsin’e bir âdet-i müstemirre bir vazîfe-i ciddiyye olmuştu.

Bîçare çocuk firdevs-i hayât-ı mesûdânesini birdenbire dûzahnişîn eden o mevsim-i bahârı müntic-i helâk olacak derecede ateşli buhranlar ve bunu takip eden sonbaharı ise îcâb-ı intihâr edecek kadar derin hüzünler içinde aşırabilerek mevsim-i şitâya yetişti.

Kış gelince lâ-yenkatı’ yağan müziç yağmurlar, bilâfâsıla esen soğuk rüzgârlar ile heyet-i tabîata bir perişanlık, çehre-yi simâya bir giryânlık, hâl-i deryâya bir cûşânlık gelmişti. Muhsin kâinatın umumunda vücudunu hissettiği heyecan ve ızdırab ve iğbirarı kendi ahvâl-i kalbiyyesiyle hemrenk ü hemâhenk bulduğu ve evvelki gibi –korkunç şekiller bârid renkler içinde nümâyân olan timsâl-i felâketine mukabil gelince bir müessir-i tezat husule getirip de yeis ve elemini kat kat artıracak surette– hariçte bilfarz bir handeli şevk, bir renkli bulut, bir parlak sema, bir nağmeli kuş, bir mesut çiçek, velhasıl bir güler yüz görmediği için bir dereceye kadar müteselli olmaya başlayarak haline yalnızca sakin sakin ağlamakla durabilir ve kışın o uzun gecelerde de bir iki saati olsun uyku ile geçirebilerek halinde oldukça bir iyilik gösterir ve bundan başka ara sıra tahrir ve mütalaa ile ve sair işiyle gücüyle de meşgul olurdu ki bu hâli –hayatınca tehlike mülahazasıyla muzdarip olan– vâlide-i bîçâresine haylice ümmîd-i selâmet vermişti.

II

O sene havaların birdenbire pek ziyade soğuduğu kânûn-i evvelin sonlarında bir akşam Muhsin mutadı vechile validesiyle birlikte taam ettikten ve bir miktar da musâhabetten sonra o vâlide-i bîçârenin eser-i dikkat-i mütemâdiyyesi olarak latif bir derecede ısıtılmış olan yatak odasına çekildi.

Gündüzden Dilara'nın el yazısıyla bazı mektuplarını ve yadigâr olarak verdiği birkaç el işlerini belki yüzüncü defa olarak muayene ettiği sırada bir kâğıdında gözüne ilişen: "Gönderdiğim şiiri bu sabah yazdım. Okuduğum vakit beni tayîb etme. Bugün hâlce daha iyiyim. Öksürük de biraz azaldı. Lakin içim pek mahzun. 'Öleceğim de senden ayrılacağım.' zannediyorum. Bu his yüreğime nereden geldiğini, bu korkunç tasavvur zihnime ne suretle musallat olduğunu bilemiyorum. Muhsin, benim vefadar meleğim! Hayat nazarımda bir şey değil, bahusus gideceğim yerde benim bu hazin hayatıma sebep olan ve şu bedbaht kızını kim bilir nasıl bir iştiyak ile bekleyen nineciğimi bulacağım... Lakin Muhsin, senden ayrılmak fikri beni titretiyor, ben ölürsem beni çabuk unutmazsın, değil mi?" ibarelerini müteessirâne teemmül edişi bîçare çocuğun efkârını alt üst etmiş, hayâlâtını kabarttıkça kabartmış idi. Bu suretle yeniden hâsıl ettiği istidâd-ı cünûn-ı sevdâvî ile odasına çekilip de kendisini vahdet-i sırfa içinde bulunca –validesine bir renk vermemek için akşamdan beri zorlaya zorlaya öteye beriye dağıtmış olduğu– efkârını başına cem ederek olanca hissiyatıyla yine Dilara'yı düşünmeye bağladı.

Sevda garip bir hastalıktır ekseriya geceleri müştedd olur. Ve hiddete mukarin oldukça buhranı tezayüt eder. O bir âteş-i fürûzândır, karanlıktan hazzeder. O bir katil-i bîamândır, tenha yerler gözetir.

Bîçare sevdazede o kadar garîbâne düşündü ve düşüne düşüne hayâlâtı nazarında o kadar tecessüm etti ki Dilara'yı –boynundaki soluk kefeniyle siyah saçları darmadağınık omuzlarından aşağı düşmüş, bir vakit kavs-i kûzahtaki pembeliği hatıra getiren reng-i latîf-i rûyu sararıp– kefenin bi'n-nisbe daha pek çok beyaz görünen rengine mukabil bütün bütün soğuk

durur bir levn-i hâkîye tahavvül etmiş, dudaklarında kandan eser kalmamış, fakat gözleri âteşîn bir tâb-ı hayât ile dolu olduğu halde karşısında görmeye ve naz u niyaza, sitem ve serzenişe dair –hiçbir şiirde tesadüf etmediği can-âşûb bir fesâhat ve belâgat-ı sehhârâne hiçbir nağamât-ı mûsikiyyede duymadığı hâtırrübâ bir ahenk ve halâvet-i efsunkârâne ile– söylediği sözleri bile işitmeye başladı.

III

Dilara; o pâk-sîret, o tâhirü'l-vicdân kızcağız evsâf-ı melekâne ve kıymet-i mâneviyyesiyle ziyâına hakikaten pek çok teessüf olunacak nadirattan idi. Daha âlem-i sabâvette iken karâbetleri münasebetiyle çok görüp konuştuğu Muhsin'e rûhanî bir hiss-i masûmâne ile müncezib olarak tıflâne bir meyl-i tabiî ile muhabbet peyda etmiş idi. Sabâvet halinden kadınlık âlemine intikalinde bittabi tahvîl-i tabîat eden bu muhabbet gittikçe kesb-i ciddiyyet ederek o dereceye varmış idi ki Dilara'nın nazarında ömrün lezzeti, hayatın lütfu, rûhun şevki, nefsin arzusu, kalbin ârâm u inbisâtı Muhsin ile kaim idi.

Dilara şahsen öyle parlak güzellerden değil fakat ifrât-ı câzibesi her bir rûhu dûçâr-ı heyecân edecek melih ve nazik dilberlerden idi. Berhayat olan pederinin ve on dört sene kadar taht-ı himayet ve nezaretinde perverde-i nâz u naîm olduğu vâlide-i müşfikasının dikkat ve ihtimamlarıyla pakize-şiâr ve namuskâr bir hanım kıza layık surette aldığı terbiye ile –zaten münevver olan fıtratı– bir kat daha kesb-i letâfet ve ziynet etmiş ve on bir on iki yaşlarında iken Türkçe her gördüğü şeyi anlayacak kadar okumuş, her düşündüğü şeyi tekellüfsüzce ifade edecek kadar da yazmaktan ibaret olan marifetini Muhsin ile aralarındaki münasebet sayesinde ve mücerret kendisini ona daha ziyade beğendirmek, ona dair hissiyatını daha güzel bir surette tercümeye ve tasvîre muktedir olmak heves-i münferidi sâikasıyla çalışa çalışa adeta kadınlarca gıpta olunacak bir mertebeye vardırmış ve hatta ömrünün son zamanlarında:

“Can hasta düşüp şiddet-i sevdâ-yı serimden
Kan doldu ciğer hûn-ı dil-i pür kederimden
Ey mevt, yetiş mustaribim yârelerimden
Bitmekte hayat âteş-i âh-ı seherimden
Aşkım yetişir ey verem el çek ciğerimden!

Sevda bürüyüp gözlerimi nuru karardı
Yaprak gibi cismim kurudu soldu sarardı
Aşk-ı âteş varken gelecek sende ne vardı?
Bitmekte hayat âteş-i âh-ı seherimden
Aşkım yetişir ey verem el çek ciğerimden!

Hicran edecektir düş kim toprağa tebdîl
Gam çekme yakındır günümün olması tekmîl
Bir muhtazarın mevtini lazım mı ya ta‘cîl?
Bitmekte hayat âteş-i âh-ı seherimden
Aşkım yetişir ey verem el çek ciğerimden!”

Şarkısı kabîlinden nazik ve latif ve müessir şiirler dahi söylemeye başlamış idi.

IV

Bir insan nezâhet-i evsâf-ı zâhiriyye ve maneviyyesiyle gerçekten melek denmeye layık bir ismetpervere âşık olduğu gibi her suretle âlûde-ahlâk bir fâcire-i mutasanniaya da ezkaza tutulur. Muhabbet bir güneştir: Ekseriya saf ve berrak olan menâbi-i tâhireye in‘itâf eden ziyası bazen murdar bataklıklara, müteaffin çirkâblara da düşer. Şu kadar ki cîfeye düşen pertev-i âfitâb mazhariyetinden müteessir göründüğü gibi layığına masruf olmayan muhabbet de bahtından münkesir olmak lazım gelir. Bu tevcih ve teşbih nahoş değildir. Ancak insaniyetin tefahhus ve teşrîh-i hafâyâsıyla meşgul olan bazı nazar-ı hekîm erbabı temâyülât ve incizâbât-ı rûhâniyye ile tevellüât ve ihtirâsât-ı nefsâniyyeyi yekdiğerinden tefrik ile evvelkine aşk ve muhabbet, diğerine sû-i ibtilâ namını vermek isterler. Onların fikrince aşk ve muhabbet-i hâlise kalpten şaşaa-zâ-yı zuhûr olur. En âlî en mübarek en pakize hissiyât-ı latîfe ve rakîka içinde perverişyâb-ı beka ve bahtiyârî olur. Bu bir nûr-ı ebediyyü'l-iltimâdır. Sû-i ibtilâ ise nefs-i emmâreden şeâmetfermâ-yı tevellüd olur. Bu türlü düşkünlük –ki bir nevi cinnet-i muhterisâneden ibarettir– zor ve tahrîk-i şehevât ile kaimdir. Def'aten parlar parlar nihayet muntafî olur. Bu da bir şule-i seriü'z-zevâldir.

Bir afetzede-i aşk u heva maşukasını elbette her şeyden güzel bulur her şeyden ziyade sever. Fakat nazar-ı aşk u hevada bile maşukanın hakikat-ı mâhiyyeti mestur değildir, dilrübûde veya âşüftesi olduğu vücudun bir melek-i vâcibü't-tazîm veyahut bir şeytân-ı lâzimü't-tel'în olduğunu bilir. Hiss-i latîf-i aşk ile mesûdü'l-hâl olan yürekler maşukasını bu âlemin fevkinde bir âlem-i nûr-ı füyûz içinde seyran ve cevelana layık bir vücûd-ı mukaddes addeder. Cihanı kendisine bir firdevs-âbâd-ı saâdet gösteren o hiss-i latîf-i âşıkanesine bir gün gelip de zeval erişmek ihtimalini derhâtır ettikçe derin derin mahzuniyetlere düşer! Bir sû-i ibtilâ ile mustarip ve muazzep olan nefisler perestîdesinin bazen yerlerin dibine geçmesi temenni edilecek bir âfet-i hayâtsûz, bir şule-i imân-güdâz olduğuna hükmeyler. Cihanı kendisine bir zindân-ı belâ haline getiren şiddet-i ibtilâsının o suretle sürüp gidebilmesi hayalini zamirinden geçirdikçe yeis ve tehevvüründen çıldıracak hallere girer!

V

Muhsin zeki olmakla beraber buraları düşünemeyecek kadar sadedillerden idi. Çünkü böyle şeylere vukuf hâsıl etmek uzun uzun tedkîkâta ve bâhusus zamana muhtaç olan tecrübeye mütevakkıf olarak Muhsin'in ise zaten sinni buna müsait değil idi. O cihetle bu muvazene ve muhakemeden tamamıyla bîhaber olduğu halde fakat bir hiss-i ilhâmî ile maşûka-i fenâresîdesi olan Dilara'nın nasıl bir câzibe-i melâhat, nasıl bir nûr-ı âfet ve nezahet, nasıl bir barîka-i fitnat ve zekâvet, nasıl bir nadîde-i fazilet ve marifet velhasıl nasıl bir numûne-i fıtrat olduğunu bilir ve bu haller içinde zavallı kızın son derecedeki bahtsızlığını da düşünür de fikdânından dolayı öyle tahassürler ederdi.

İşte Dilara bu liyakatte, Muhsin ise ona karşı bu histe bulundukları için –biraz yukarıda bahsolunduğu vechile– bîçare âşık-ı firkatzede vahdethânesine çekildiği zaman uhrevî bir kıyafetle karşısında misalini gösterdiği, sözlerini işittiği Dilara'nın bir hayalden ibaret olarak hakikatte ise o baharın geçmiş, o çiçeğin solmuş bitmiş, o güneşin gurub etmiş, o nurun sönmüş mahvolmuş olduğuna biraz sonra intikal edince tali'in zulmüne bir hande-i zehrâgîn ile gülerek gözlerini yumdu, tekrar tefekküre başladı.

"Ne garip temaşa! Şu bir nazenin çiçek ki dün henüz gonca idi bu sabah ter ü taze açılmış, etrafında bir şevk-i mütehâlikâne ile uçuşan mülevven kelebekleri seyrettikçe neşeleniyor! Civarında bir edâ-yı âşıkane ile bağrışan mübarek kuşları dinledikçe ferahlanıyor! Beşâşet-i cemâline, nezâket-i hâline bak: Sanki semadaki meleklerin leblerinden kopmuş da kudret-i sâni'anın bir icâz-ı bedîiyle, bu şekl-i dil-firîbi iktisab etmiş mücessem bir handedir. Letâfet-i hüsnüne, kemâl-i câzibesine bak: Sanki cennetteki hurilerin gözlerinden uçmuş da hikmet-i baliğanın bir sun'-ı garîbiyle bu vaz'-ı cân-rübâyı almış musavver bir nurdur.

Görünüyor ki bu nazlı çiçek hiçbir ihtimama mukarin olmaksızın def'aten kendi kendine peyda olmamış: Toprak kendi rutubetinden aylarca ona gıda hazırlamış, güneş kendi hararetinden haftalarca ona rûh ifaza

etmeye, renk vermeye çalışmış, nesîm kendi taravetinden günlerce ona sermâye-i idâme-i letâfet bahşetmiş... Onun için toprak sîne-i mübâhâtında tutup tesâhüb ediyor. Onun için güneş alnından, yanaklarından öpüp alâkadâr-ı hüsn ve bahası olduğunu gösteriyor. Onun için nesîm ara sıra aguşunda tehzîz edip terbiyesinde kendisinin de emeği geçtiğini anlatıyor.

Ne garip temaşa! Dün o kadar âb u tâb içinde zamana istiğnanümâ olan çiçek bugün bağrına düşen bir ufacık kurda madde-i hayâtiyyesini me'kel etmiş soluyor! Dün o kadar dikkat ve ihtimama mukarenetle naz u naîm içinde mesûdü'l-hâl görünen yine o çiçek bugün her taraftan birden feda olunmuş, her iltifattan mahrum kalmış, mahzun mahzun müterakkıb-ı helâk oluyor! Hani o etrafında şevk ile uçuşan kelebekler nereye gitti? Hani o başucunda vecd ile ötüşen kuşlar neden sustu? Toprak –ki ona bir murzia-i mâder-i şefkat idi– şimdi bir yabancı gibi görünüyor! Güneş –ki ona bir mürebbiye-i pürdikkat idi– şimdi yüzüne bile bakmıyor! Nesîm –ki ona bir hâmiye-i letâfet idi– şimdi yanından bile geçmek istemiyor! Ne kadar vefasızlık! Ne müessir temaşa! Ne garip mazhariyet! Ne hazin kanûn-ı tabîat! Zavallı Dilara! O nazenin melek, o mukaddes çiçek, sekiz ay evvel ne idi şimdi ne oldu? Şimdi, şu dakikada yaş topraklar içinde yatıyor, gıdâ-yı haşerât olan cesed-i pâki ihtimal ki bitmiş mahvolmuştur. Ben –ki bekamı onun hayatına merbût bilirdim– bugün mevcudum. Bu akşam karnımı doyurdum, bu gece de sıcacık odada bulunuyorum. 'Beni çabuk unutmazsın' demiş. Filhakika unutmadım. Lakin unutmuş olsaydım bundan ziyade daha ne yapabilirdim? Ah ben, ben herkesten vefasız, ben herkesten de liyakatsiz imişim!"

Bu mülahazatı müteakip Muhsin yerinden kıyam ile mumu söndürdü, pencereleri kâmilen açtı, elbisesiyle hemen mindere kapandı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

VI

Âlâm-ı mâneviyye ne kadar şedîd olur ise olsun cismâne ızdırablara, maddî ihtiyaçlara elbette mağlup ve mahkûm olmaktan kurtulamaz. Ekseriya gönülde hâsıl olan bir cerîha-i felâketle yürekten kanlar gider, gözlerden sirişk-i teessür dökülürken mide yine gıdasını istemekten, gözler yine uykuya meyil göstermekten hâlî kalmaz. Şu kadar ki tabîat-i maddiyyenin bu hâhiş-i müzicânesini, bu takaza-yı musirrânesini isâfta herkes bir derecede cömert olamaz. İnsan vardır ki evladının cenazesinden avdette biberli kebap, şekerli kaymak ekliyle iknâ-yı nefs ve teskîn-i iştihâ hevesinden geçemez. Yine insan vardır ki bir refîkinin fevtinden dolayı günlerce bir sade çorba ile def-i şiddet-i cû‘ ve sedd-i ramak-ı hayât etmeye kail olur.

Bîçare Muhsin o halde bir müddet ağladıktan sonra uykuya daldı. Fakat arası çok geçmeden acı bir ızdırâb-ı cismâne ile uyandı. Kemiklerine kadar tesir eden soğuk bîçarenin asabına müz‘ic bir gerginlik getirmiş, azasını demir gibi tebrîd etmiş idi. Bir hareket-i kasriyye ile yerinden fırladı, titreye titreye pencereleri kapadı, soyundu yatağına girdi. Vücudu latif bir hararetle istirahata vardığı sırada rûhu da âlem-i menâma süzülmüş gitmiş idi.

O gece sabaha karîb yağmaya başlayıp iki üç saat bilâ-fâsıla devam eden azim bir kar zemini kâmilen örtmüş, ortalığı bembeyaz etmiş idi. Muhsin daha alaca karanlıkta uykudan gözlerini açıp da havanın o tahavvül-i bâridini, tabiatın o mevta kıyafetini andırır hâl ve heyetini görünce birdenbire can evine sivri bir buz parçası saplanır gibi bir acı hissederek ve kemâl-i za’f u bî-tâbî ile hemen giyinerek hanesinden çıktı ve teemmülü hakikaten mûcib-i rikkat olacak bir perişanlık, bir ızdırâb-ı hayât-fersâ ile tenha birtakım bayırlar, dereler, tepeler aşarak doğruca Dilara’nın mezarına gitti.

VII

Bu mezar alelade üç dört parça yaldızlı mermerden ibaret olarak etrafı demir parmaklık içine alınmış ve fakat parmaklık ile seng-i kabrin arasında dört taraftan birer arşın kadar fasıla bırakılmış idi.

Toprak olan kısmının sathı çim ile mestur ve fevki –Muhsin'in gars-ı yemîn-i vefâsı olmak üzere sabit ve nabit olmuş birkaç gül ve yasemin fidanı ve yaz kış yaprağını dökmez dağılan taflan nevinden diğer bir iki ağaç ile müzeyyen olduğu halde civarındaki servilerin sayesinden de müstefit olmakla ekser vakitte ve alelhusus yazın bir çimen-i safâ-yi letâfet gibi duran bu makber-i muhtasar –ki câzibe-i hüznü her zâir-i kabristanı elbette yanına getirir ve uhrevîlerce faydası olmasa bile dünyevîler için bir nev' tesellî-i kalbî, bir gûne inşirâh-ı vicdânî, bir yol da mahzûziyyet-i rûhu mûcib olan o intizamı, o nezafeti görmekle münbasıt olan kulûb-i züvvâr kitabe-i seng-i kabir üzerindeki şu:

“Ey zâir-i itibârperver
Seyret ne güzel durur şu makber!
Yalnızlığı hoş-nümâ değil mi?
Ya sadeliği değil mi dilber?
Gayetle hazîn iken o toprak
Üstünde yakışmamış mı mermer?
Nâfında biten nihâl-i gülbîz
Bak bak ne kadar latîf manzar!
Olmaz mı nazar-rübâ-yı vicdân
Nezdinde o mevc uran çimenler?
Vermiş ona başka bir letafet
Pîşindeki serv-i sâye-güster.
Düşse bu kadar düşer muvafık
Bir zılle ziyâ-yı mihr-enver.
Seyret bunu görmedinse şayet
Mahzunluk içinde şad bir yer!
Söyle hele pek güzel değil mi
Şu serv ü nihal ü kabr-i yekser?
Hepsinden onun güzeldi eyvah
Altında yatan zavallı duhter!”

Şiir-i garîbânesini okuyunca def’aten müteessir ve mükedder olmamak kabil olmazdı. O gün bütün bütün başka bir manzara-i vahşetnümâ kesbetmiş idi: Bir girdbâd-ı tesâdüf etrafına yağan karları bütün oraya savurup doldurduğundan mezarın hatırası hükmünde olan aralığı baş ve ayak taşlarının yarı irtifaına kadar karla kapanmış, o fidanların, o ağaçların da tepelerinden maada yeri görünmez olmuş ve hatta kitâbe-i seng-i mezarın üst tarafındaki yazılar bile bir hafif sütre-i beyzâ ile örtülmüş idi.

Parmaklıktaki asma kilidin bir anahtarı da kendisinde olduğundan Muhsin her vakit kapıyı açıp içeriye girdiği gibi bu defa da girmek istedi. Ceplerini aradı anahtarı bulamadı. Kilidi kırmaya uğraştı ona da gücü yetmedi. Nihayet bir yeis-i meftûrâne ile kabristanda aşağı yukarı gezine gezine bir demir parçası eline geçirdi. Onunla kilidi kırdı, içeriye dâhil oldu. Elleriyle ayaklarıyla mezarın içindeki kar yığıntısını def için saatlerce uğraştığı kadar başında peyda olan şiddetli ağrı ile vücudunda hissettiği ürpermek rahatsızlığı kendisini artık oralarda duramaz bir hale getirdiğinden mecburen hanesine avdetle yatağa düştü.

Zavallı Muhsin bu defa ciddi hastalanmış idi. Hastanın iki gün içinde birdenbire ağırlaşan hali validesi tarafından bir hekim celbine mecburiyet verdi. Gelen hekim çocuğu bade’l-muayene ağırca bir zatürreye tutulmuş olduğundan müdâvâtına dikkat olunmasını kemâl-i ehemmiyetle tavsiye etti, gitti.

Zavallı Muhsin bu hastalıkla tamam iki ay esîr-firâş olduktan ve bir ay kadar da bir za’f-ı tam ile evinde kapanıp kaldıktan sonra baharın vürûdu ile bunun da vücudunda meşy ü harekete iktidar hâsıl oldu.

VIII

O senenin kışı pek sürekli, havaların muhalefeti pek devamlı gittiğinden ekser eyyâm mağmum bulutlar arkasında ihtifâyı itiyat etmiş olan güneş, o feyyâz-ı tabîat Mart'ın sonlarında hemen her gün aralık aralık zuhur ettiği gibi nisanın ilk haftasına tesadüf eden bir cuma günü dahi alessabah renklerinin nurlar, şaşaalar içinde arz-ı dîdar ve kara kışta birtakım izbe yerlerdeki yuvalarına iltica ile hâmûş hâmûş durmaktan ziyadesiyle bîzar kalan kuşlar ise o gün âlem-i tabîatı, serâpâ yeşillere müstağrak görünce sevinçlerinden çıldırırcasına bir hâl ile o ağaçtan o ağaca konarak ilân-ı hengâme-i şevk ü mesârra ibtidâr etmeleriyle saat sekize doğru bütün halk taraf taraf ve akın akın dağlara, kırlara, çemenzârlara teveccüh göstermişler idi.

Hastalığından beri her neden ise bir fütûr-ı mahz kesilen bizim Muhsin de mücerret validesinin ibrâm u ilhâhıyla Kadıköyü'ndeki hanesinden çıktı, bastonuna dayanarak ağır ağır Haydarpaşa Çayırı'na doğru yürümeye başladı.

O zamanlar Haydarpaşa Çayırı şimdiki halde değil idi. Daha demir yolu imalatı başlamamış, o vasi çayır ortasından ikiye bölünmemiş, deniz cihetinde o rıhtımlar, beri tarafta o kârgir binalar, o ahşap dükkânlar, o çirkin barakalar yapılmamış olduğu gibi Kadıköyü tarafındaki sırt üzerinde Yeldeğirmeni denilen o koca mahalle de henüz teşekkül etmemiş olduğundan o sahrâ-yı vâsî bir uçtan bir uca cilvegâh-ı bahâr çayırın ve ortasından cereyan eden derenin iki tarafında o vakitler mevcut olan sâye-dâr ağaçların üstü tuyûr-ı nağamkâre, altı misâfirân-ı çemenzâre câ-yı karâr idi.

IX

Muhsin’in hânesi köyün içerilerinde bağ ile muhât bir güzel köşk idi. Muhsin buradan Haydarpaşa’ya yakın bir yoldan gelmek isteseydi Yeldeğirmeni tarîkini tutması lazım gelirdi. O ise za’f haline de bakmayarak aşağıdan sahil yolundan gelmeyi tercih etti.

O gün, güneşin hararetiyle beraber rutubetini muhafaza etmekte olan hevâ-yı nesîmî bin türlü ezhâr-ı râyihadârın takatturâtından tahassül etmiş bir buhâr-ı latif gibi meşâmma cennet kokuları verir, dimağa kevser neşesi bahşeder, rûha rûh-ı dîger katardı.

Muhsin, o bir vakitler kesb-i neşât için tabiatın bu yoldaki tahavvülât-ı füyûz-bahşânesine de müftekir olmayarak yalnızca şairlerin:

“Esti nesîm-i nevbahâr
Açıldı güller subh-dem
Açsın bizim de gönlümüz
Sâki medet sun câm-ı Cem
Erdi yine ürd-i behişt
Oldu hevâ anber-sirişt
Âlem bihişt-ender-bihişt
Her kûşe bir bağ-ı İrem”

gibi bazı sözlerini tahayyül etmekle kendisini daimî bir hurrem-i bahâr-ı saadet içinde görmeye me’lûf olan bîçare Muhsin, o hevâ-yı nesîmîyi teneffüsten ednâ derecede bir mahzûziyet bile kesb edemedi. Kendisinin güzergâhı olan sahilden Zeytinburnu’na, Hayırsız Adalar’a doğru bakıldığı halde hiçbir telâtum eseri bile göstermeyen ve eşi‘a-i mihr-i cihân-tâbın müzâhimâne in‘itâfıyla üzeri gümüş kaplanmış gibi görünen deniz ve onun fevkinde ufka doğru birbiri üzerine yığılmış açıklı koyulu top top beyaz bulutlar, sevdalı bir nazar için saatlerce temaşasına dalıp kalacak ve ateşli bir mizaç için günlerce medar-ı istiğrak olacak surette rûh-âşub bir levh-i amîk-i tenâhî-berendâz idi.

Muhsin, o bir vakitler bahçesindeki büyücek havuzun yüzünde güneşten aksetmiş bir lem‘a-i bîkarâr görmekle derin derin hayallere hazin hazin teessürâta düşmekten kendisini alamayan hassas çocuk karşısındaki o muazzam âyîne-i ebediyyete ara sıra atf-ı nigâh ettiği zaman yüreğinde hafif bir çarpıntı bile hissedemedi.

Bu hâl ile yürüye yürüye ve hiçbir suretle alâkadarı olmadığı denizi temaşa etmek bahanesiyle aralıkta bir tevakkuf ederek dinlene dinlene çayıra vasıl oldu. Ve derenin tenha bir cihetinde bir ağacın altına çimenlerin üzerine bî-tâbâne serildi.

Etrafındaki morlu sarılı pembeli binlerce çayır çiçeklerinin ve bunların arasında tek tük zuhur etmiş güler yüzlü papatyaların güneşe karşı parıl parıl yanışı, rûy-ı zemindeki cilve-i bahâra havada nazîre yapmaya çalışır gibi sürü sürü gezen beyaz gülbinlerin ziyalar, şevkler içinde uçuşu, ağaçlardaki kuşların en dilpezîr bir ahenk ile garip garip terennümsâz oluşu, deredeki suların en rûhnevâz bir zemzeme ile hafif hafif çağlayışı bir tabiat şairine birkaç mecmualık eşâr-ı nefîseye sermaye-i letâif bahşedecek kadar hayal-perver, dilrubâ, ümitbahş, şevkengîz güzelliklerden idi. Bîçare Muhsin, bunları görmekten, bunlara karışmaktan da bir şey anlayamadı. Zîr ü bâlâ ve etraf u enhâya ara sıra lâkaydâne atf-ı nazar eder ve müteakiben âlem-i hayret ü fikrete düşer kalırdı. Zavallının güya bütün hissiyatı ölmüş, bütün hayâlâtı sönmüş, fikri uyuşmuş, kalbi katılaşmış, rûhu soğumuş velhasıl o mücessem şevk ü muhabbet bir cism-i câmid kesilmiş idi.

Bu hâl içinde iken bir aralık elini alnına götürdü; alnı yanıyordu. Başındaki şiddetli ağrıyı havanın sıkletine hamletti. O zaman kendi kendine

söylenmeye başlayarak: “Daha havalar düzelememiş, bahar pek nâhoş: Baksana çiçekler bile açıldıklarına pişman gibi görünüyor. Kuşların da vakitsiz bu derece cır cır edişi hakikaten çekilir şeylerden değil.” gibi tabiata türlü türlü kusurlar isnad eder bazı sözlerden sonra yerinden kalktı. Ayrılıkçeşmesi tarafındaki kabristana teveccühle yine ağır ağır yürümeye başladı.

Muhsin’in bu defa, bu tarîki ihtiyardan maksadı Dilara’nın mezarını da bir görmek idi. Evvelleri, pek seyrekleştiği zaman, üç günde bir kere Muhsin’e ziyâretgâh-ı mukaddes olan bu mezar-ı zî-safâ, hacle-i hazîn-i Dilara üç aydan beri mahrum-ı iltifat u ihtimâm kaldığından mermerlerinin yaldızları bozulmuş, ötesi berisi kar ve yağmur sularından yosunumsu yeşil bir renk ile lekelenmiş, parmaklığın iç tarafındaki çim ile örtülmüş yeri yabanî otlar istila etmiş ve heyet-i mecmuası garîbâne ve vahşetâmiz bir suret almış idi.

Muhsin bu hâli de bî-fütûrâne temaşa ile bir müddet teenni ve tereddüt gösterdikten sonra parmaklığın kapısını kaktı, içeriye girdi. Girer girmez pehle taşının ayak ucuna oturdu. Kolunu dizine ve – bir saatten beri vücudu tahammül edemeyecek mertebede ağırlaşmakta olan– başını da eline dayadı. Mezarın içinde ne var ise birer birer meşmûl-i nigâh etmeye başladı.

X

Geçen sene kendi eliyle diktiği gül ve yasemin ağaçları ve bâhusus o taflanlar gereği gibi feyizlenmiş, her biri bir hayli boy almış ve sık dalları yaprakları yekvücûdâne birbirine çatışıp karışarak parmaklıktan birkaç karış yukarıya kadar mezarı dört taraftan bir hisâr-ı zümürrüdîn gibi kuşatmış idi. Muhsin'in –bu hisar üzerinde avâre-seyr olan– tâir-i nigâhı bir kırmızı şey üzerinde birdenbire durdu. O şey ise henüz kızarmaya başlamış ve sık parmaklıklar arasına saklanmış bir gül goncası idi ki yeşil duvaklar içinde ihticâb eder nazenin bir arûs-ı heveskârı andırırdı. Muhsin bu çiçeği görünce Dilara'nın gonca-i sûretine temessül etmiş rûh-ı latîfi kıyas etmek isteyerek üç aydan beri incimâd halinde bulunan efkâr ve hissiyatı birdenbire galeyana geldiğinden yıldırım gibi şiddetli birtakım mülahazât ve teessürât ile beyni ateşler içinde yanmaya, yüreği helecânlar içinde mustarip olmaya başladı.

Bu mülahazât ve teessürâtın medâr-ı münferîdi ise –bir kuru, bir cansız değnek parçasını bu derecelere kadar nâil-i nisâb-ı hayât eden koca tabîat-ı feyyazanın bir zavallı kızı üç gün daha ziyade yaşatmaya muktedir olamadığındaki hikmet-i müessire idi. "Ah bağzâr-ı letâfetin nevreste bir fidanı olan o nevnihal ömrü, filhakika tabiat, ne kadar çabuk kuruttu, ne tez mahvetti! Yazık! Ancak tabiat ne der? Bârgâh-ı celâlet-i ezeliyyete kurulmuş, sâye-i azameti ebediyete hâkim, fezâ-yı kudretinde bu gördüğümüz güneşler o tahayyül ettiğimiz küreler mevhum bir zerre, muhît-i hikmetinde bu korktuğumuz ummanlar, o ürktüğümüz tufanlar naçiz birer katre, in‘idâm-ı mükevvenât merbût-ı irâde-i ceberrûtu, intizâm-ı masnûât mukteza-yı kanûn-ı merhameti olan Allah'ın tecelliyât-ı külliye-i kibriyaiyyesinden bir kemterîn lem‘a değil mi? Eşyada, hadisatta bu gördüğümüz silsile-i irtibât ve tetâbu-i mevcudâtın bir vakt-i merhûna kadar muhâfaza-i âheng-i intizâmı için kurulmuş bir kanûn-ı ulvînin cereyân-ı ahkâmından başka nedir? Bu hâl bize bazı şeyi bazı şeye müessir ve mucib, bir hadiseyi diğer hadiseye menşeen münferid gösteriyor: Mesela ben bir güzel şiir söylüyorum. O şiir benim eserim, benim hünerim, benim yarattığım bir şey addolunur. Ben onunla tefahhur etmek istiyorum. Ancak

o benim –hâlâ ne olduğunu idrakten aciz kaldığım– rûhumdan tevellüd ediyor, ya o rûhu bana ben mi verdim? Onun hissi, onun varlığı benim irademle mi kaim oluyor? Tabiat bir güzel çiçek zuhura getiriyor, o çiçek tabiatın mahsûl-i kerâmeti onun sun'-ı marifeti bir şey sayılıyor. Tabiat onunla mübâhî görünüyor. Ancak o çiçek –bir aç toprakta rutubetin ve hava ve ziyanın yardımıyla nasıl tekevvün ettiği bilinemeyen– kuvve-i nâmîden husul buluyor, ya o kuvve-i nâmîyi tabiat kendi kendine mi bahşediyor? Ya o vakit, onda, kendi keyfiyle mi duruyor? Demek ki tabiat da birçok şey iken yine hiçbir şey, o da benim gibi bir âciz! Her mevcut doğrudan doğruya o kuvve-i külliye-i mutlakanın eser-i kudreti, her hadise doğrudan doğruya o kudret-i kâhire-i faalenin netîce-i kanûn-i hikmetidir. Evet, vicdanımla itiraf ederim ki bendeki bu rûh-ı faal, bendeki bu nûr-ı derrâk –ki beni tahrik ve idare ediyor– onun ihsanıdır ki daima ona müncezip olmak istiyor! İmanımla tasdik ederim ki irâde-i ezelîye taallük etmemiş olsaydı bu tabiat da heyetiyle şu intizâm-ı harekâtını muhafaza eylemek şöyle dursun mevcudâtı içinde birisinin bile kanadını kımıldatamaz, bir karınca bile ayağını sürükleyemezdi! Evet, ben yarın biteceğim, ben yarın mahvolacağım. Bitmemek, mahvolmamak benim elimde değil, ancak tabiat da bir gün harap olacak o da bir gün fenâya gidecek. Harap olmamak, fenâ olmamak onun da elinde değil. Biz yalnız bir küre-i kamer görüyoruz ki yanmış yanmış bir cesed-i bîrûh kalmış. Onun gibi kim bilir daha kaç bin tane küre vardır da göremiyoruz!

Lakin dokuz ay anasının rahmine zahmetler veren ve fakat yüreğini ümitlerle dolduran bir cenîn-i bîgünâh doğacağı sırada boğulup dünyaya ayak basmadan ahrete gidiyor! Beş altı sene bin türlü emekler, dikkatler, ihtimamlarla meydana gelen ve güller gibi gülüp, bülbüller gibi söylemeye başlayan bir sabi mahdum, daha mektebe gönderilmeden ademe teslim olunuyor! On dokuz yirmi senelik bir terbiye-i mütemâdiyye ile letâfet-i cismâniyye ve fazilet-i rûhâniyyesini ikmal ve istikmal eden bir nevresîde-i ismet hacle-i kâma meyil gösterirken def'aten mezara düşüyor! İlahî! Bundaki hikmet nedir? İlahî! Bu hikmete makrûn olan adalet ve merhamet nerededir? İlahî, bilirim ki bana bir bahşâyiş-i re'fetin olan nisâb-ı idrak bu hikmetleri anlamaktan ilâ-gayri-nihâye uzaktır. Ancak bu kadar zayıf ve kemterîn olan bir nûr-ı akl ile düştüğüm bu zulmet-i yeisten ben nasıl çıkayım? Uğradığım bu firkat-i akla, söz içinde ben nasıl teselli bulayım?

Dilara! Ey maşûka-i bi-vücûd! Ey hayal olmuş ümit! Ey cânâne-i ademnişîn! Ey nuhufte-nûr-ı nazar! Görüyor musun nasıl ağlıyorum? Hiç olmazsa sen bu merareti tatmadın! Hiç olmazsa sen bu acıyı duymadın! Cismin burada toprağa münkalib oldu fakat rûhun elbette melce-i âlâda mütena'im-i na'm-i semaviyyedir. Niçin olmasın ki o rûh-ı latif bu berzahın hiçbir âlâyişine bulaşmadı, tahir ü tâbnâk olarak vâsıl-ı ile'l-lah oldu. Yarın cennetlerin en müstesnasında sen gezeceksin. Yarın nimetlerin en alâsıyla sen perverde olacaksın, işte ihtimal ki öyle dünyandan kâm almaksızın ukbâya gidişindeki hikmete makrun olan merhamet-i ilâhiyye de bundadır."

Bu mülahazatı mutmainâne bir surette zihninden imrâr edip bir dereceye kadar teselli de bulmaya başlayan Muhsin'in gariptir ki gözleri o kırmızı goncadan bir türlü münfekk olmayarak muttasıl sirişk-i teessür akıtmakta devam ediyordu. Nihayet yerinden kıyam ile çiçeğin yanına gitti, dalı kendisine doğru çekti. Birkaç dakikalar baktı. Ciğerparesinin ilk gülüşünü görmekle müştâkane ağzından öpen bir vâlide-i mütehassire gibi eğildi, goncayı öptü, bıraktı, tekrar çekti çiçeği, koparıp koparmamak fikirlerinde biraz tereddütten sonra kopardı aldı. Bunu müteakip mezar taşındaki mersiyeyi yukarıdan aşağı okudu. Tarihine gelince irkilir gibi bir hareket gösterdi. Çünkü o tarih nisanın dokuzunu gösteriyordu ki ittifâkat-ı garîbeden olarak geçen senenin bugünü idi.

Bîçare Muhsin'in bu esnada ızdırâb-ı maneviyyesi ne derecede şedit ise âlâm-ı cismâniyyesi de o kadar ziyade idi. Kendisini zaten rahatsız eden baş ağrısı asabının şiddetle tehyîcinden dolayı fena halde artmış ve bundan başka vücuduna bir üşümek, bir titremek, bir kesiklik de gelmiş olduğundan artık orada beş dakika daha durmaya mecali kalmayarak muktedir olabildiği kadar bir süratle hanesine avdet ü müvasalat etti. Gider gitmez yazıhanesinin önüne oturdu, çekmeceden yazılı bir kağıt çıkardı, okudu. Kağıdın bir tarafı boş idi. Onun üzerine bir saat kadar uğraştı, bazı şeyler yazdı. Kağıdı çekmecesine koydu, müteakiben soyundu yatağına girdi. Vakit akşam idi. Gece saat ikiye doğru bîçare çocuk en âteşîn bir humma içinde kendisini kaybederek ve ara sıra: "Dilara, ölüm, niçin kaçıyorsun? Mezarlıktan, mezarlıktan kopardım..." gibi şeyler sayıklayarak vâlide-i müteessiresi olan âdile Hanım'ı azîm bir telaşa giriftâr etti. Derhal hekim celp olundu. Tabip efendi çocuğu muayeneden sonra: "Vakıa bir nöbet hâli anlaşılıyor. Ancak hastalığın neden ibaret olduğu şimdilik bilinemez. Mamafih korkulacak da bir şey olmamalı, belki şiddetlice soğuk almış,

belki bir şeye canı sıkılmış sinirlerini oynatmış, bu geceyi yazacağım ilaçlarla geçiriniz ümit ederim ki sabaha kadar bir şeyi kalmaz... Şayet iktiza ederse yine bana haber gönderirsiniz.” diyerek gitti.

XI

Muhsin, hekimin verdiği ilaçlarla değil kendi kendine gece yarısına doğru gözlerini açtı. âdile Hanım hastanın başı ucunda bir koltuğa oturmuş sessiz sessiz ağlayarak Allah'a yalvarırdı.

Zavallı kadın daha gençliğinde iken kocasını ve Muhsin'den evvel bir oğluyla bir de kerimesini birbirini müteakip kaybetmiş ve artık dünyaca bu bir tek evladından başka bir alâka-i irtibatı kalmamış idi. Oğlunun bir seneden beri iki defadır hayatını bu suretle tehdit eden hâlin, bu defa pek vahim olmak ihtimalini düşünür ve fakat kendisi her hususta Allah'a rabt-ı kalb etmiş bir sâliha-i mütedeyyine olduğu için gelebilecek bu felaketi dahi kemal-i sabr u sükûn ve teslimiyet ile karşılamaya hazırlanırdı.

Muhsin, validesini o halde görünce hemen ellerini aradı buldu, kendisine doğru çekti def'i yed-i ihtiyarında olmayan bir hastalığıyla vâlide-i müteellimesini böyle kederlere, endişelere düşürdüğünden dolayı taleb-i aff eder yollu o elleri tekrar tekrar öptü. Bir parça su istedi, içti. âdile Hanım hastanın böyle bir iyilik göstermesinden biraz ferahlanarak yatsı namazını eda için odadan çıktı. Yarım saat sonra avdetle oğluna nasıl olduğunu sordu, cevaba muntazır oldu. Heyhat! Muhsin ikinci defa olarak evvelkinden birkaç kat şedit bir ateş içinde yine kendinden geçmiş, yine birtakım sayıklamalara düşmüş idi. Zavallı kadın meyusâne koltuğa geçti oturdu.

XII

O gece tabiat gündüzki letafetin başka bir nevini arz ediyordu! Saat üçten sonra Kayışdağı arkalarından semâ-yı sehâb-âlûd üzerinde hissolunamaz bir sürat ile yükselip giden ve kâh saklanıp kâh meydana çıkan mâh-ı garrâ gunûde-i hâb-ı sükûn olan arza nur yağdırıyor ve bu temâşâ-yı sevdâfezâ karşısında şeb-i zindedâr-ı vecd ve hayret oldukları halde sâmi'îni gaşyedecek bir edâ-yı hazin ile ara sıra zemzeme-sâz olan bülbüller ise güya tehlîlât ve tekbirât ile uğraşıyordu.

Muhsin'in üç cenahı olan yatak odası köşkün şark tarafında vâki gayr-ı müsmir birtakım ağaçlar ile muhat idi. Ay buluttan kurtuldukça, perdesi akşamdan nasılsa açık kalmış olan bir pencereden, içeriye giren nuru doğruca Muhsin'in yatağına düşerek çocuğun, hastalığından beri sapsarı kesilen, çehresini garibane bir surette okşar ve bu cilve-i mehtâbı oturduğu yerde hayretle temaşa eden mâder-i mihribân ise bu halden teşeümle ürkerek vahimesinde korkunç korkunç şeyler görürdü. “Ah bir kere sabah olsaydı! İstanbul'dan, Galata'dan da hekimler getirilirdi...” Lakin sabah, o hatime-keş her intizâr-ı elim, o ümitbahş her kalb-i meyûs bir türlü olmuyordu. Nihayet ayın nurundaki kuvvet azalmaya, ufk-ı şarkî üzerinde kırmızılıklar peyda olmaya başladı. Nâsiye-i subh-ı ümit yavaş yavaş ağarıyordu. İşte bu esnada idi ki zavallı Muhsin dûçâr-ı sekerât oldu.

Hasta odasının yanındaki bir ağaca gelip konan garip bir kuş gözlerini taraf-ı maşrıka çevirerek teganniye başlamak için tulû-i mihr-i cihântâba muntazır olup duruyordu. İşte bu kuşun ilk nağme-i âşıkânesi minkârından zuhur ettiği dakikada Muhsin'in de tâ'ir-i rûh-ı muzdaribi, kafesten kurtulmuş bir kuş gibi, çırpına çırpına âlem-i bâlâ-yı safâya uçtu gitti.

Meyyitin sağ eli göğsünde ve bu elin tuttuğu solmuş bir gonca ağzı üzerinde bulunuyordu. O bembeyaz kesilmiş dudakların kenarındaki bir ibtisâm-ı hazîn ile o solmuş goncanın bir arada teşkil ettiği manzara-i girye-engîz Muhsin'in, o bedbaht çocuğun fasl-ı hayât-ı garîbânesine bir hâtime-i şâirane oldu.

Lâhika

Bu vakadan iki ay sonra âdile Hanım'ın mirasçıları köşke vürut ile sandıklar, sepetler, dolaplar içindekilerden maada meydanda öteye beriye atılmış, bırakılmış birçok mücevherat ve evânî-i sîm ü zer vesair zîkıymet eşya bulmuşlar ve en sonra merhumenin asıl kendi yatak odasındaki bir dolap içinde buldukları kilitli bir çekmece içinde daha ağır, daha kıymettar şeyler ve belki birçok nukûd-ı müddehar bulacaklarını ümit ile bunu da hemen açmışlar idi. Hilâf-ı memûl olarak bu çekmecede birkaç tespih, bir iki parça ud ağacı ile kenarı Dilara namına işlenmiş keten bir mendile sarılı bir kâğıt ve bu kâğıda sarılı da bir resim zuhur etti. Kâğıdın bir tarafında acemi yazısını andırır bir hat ile muharrer bir şiir, diğer tarafında işlek ve güzel hat ile yazılmış diğer bir şiir, ki ikisinin de suretleri naklolundu, murakkam ve resim ise Dilara ile Muhsin'in çocukluklarında beraber aldırdıkları bir fotoğrafya idi.

Düştüm!

Bir dürr-i sedefnişîn idim ben
Bir mevce ile kenâre düştüm.
Her gâileden emîn idim ben

Bir âlem-i harhâre düştüm.

Bir bilmediğim diyâre düştüm.

Güşûde dehân u beste çeşmân
Mecbûr-figân... harîs-pestân
Tazyik olunup kımât içinde

Serkeşte vü giryenâk u hayrân

Bir cünbüş-i bîkarâre düştüm

Bir nur topuydu namım akdem
Göğsünde beni tutardı dâyem
Ol dem yürümek hevesgüzârı
Pâyım şu zemine bastığım dem
Düştüm! O dem iğbirârda düştüm.

Hoş geldi bana fakat çiçekler
Ezhâr-ı semâ... nücûm-ı ezher
Bülbülleri, cûları beğendim

Bir cennete... benziyordu her yer

Sevdim çemeni... bahâra düştüm.

Geçti oyun oynamak zamanı
Verdim okumaktan imtihanı.
Nakş u hatt u musiki beraber

Eş’ara da meyledip nihânî

Endişe-i iftihâre düştüm

Nâgâh bekaya gitti mâder
Zulmetler içinde kaldı duhter!
Cangâhıma tığlar sokuldu

Kaldı ciğerimde zahmı yer yer

Bitâbî-i inkisâre düştüm!

Bir çehre-i dil-nevâz-ı muhsin
Bir nûr-ı bediatü’l-ehâsin
Şevk-efgen-i kalb u rûhum oldu
Mesut idi cân u dil velâkin
Ben giryeye... âh u zâre düştüm!

Peymûde-i şevk edip hevâyı
Buldumdu tarâ’if-i semâyı.
Birden kanadım kolum kırıldı

Tebrik ile mâdere o cânı

Düştüm yere... pâre pâre düştüm!

Hükm-i kader... etmişim teverrüm
Mevt etti hayatıma takaddüm
Aşkım... o da olmadı mededkâr

Âlemde görün ne bîterahhum

Bir baht-ı siyahkâre düştüm!

Bir nur topuydu namım akdem
Bir taze çiçek de dendi bir dem.
Mahvoldu o nur... kaçtı rengim
Dûşîze-i hacle-hâh-ı matem!
Düştüm! Şu hazin mezara düştüm!

Düştüm!

Hâlâ yaşıyor muyum ben? Efsûs!
Efsûs ki pek hicaba düştüm!
Derdin kime söylesin bu meyûs
Hûnrîz-i ızdırâba düştüm,
Bak bak ne kadar azâba düştüm!

Yâd etmeliyim o rûzı ben yâd
Kim göklere çıktı âh u feryâd.
Ah ol kara günde âh sad âh!

Sen toprağa girdin ey perizâd

Ben... ben yine câme-hâba düştüm!

Kaldım şu cihanda zâr u tenhâ
Seyrângehim oldu kûh u sahra.
Ol şeyi ki cüstücû ederdim

Onlarda da bulmayıp dirîgâ

Bir dehşet-i bîhesâba düştüm!

İsnad-ı hata sipihre bâtıl
Bahta sitem etmeden ne hâsıl?
Âvâre vü hâir ü perişan
Naçar olup intihâra mâil
Müthiş maraz-ı şebâba düştüm!

Kurtarmaya nefsi ol belâdan
Bir hastalık istedim Hüda'dan
Zatürre geldi ölmedim âh!

Ümidimi kat' edip bekâdan

Tamîr-i ten-i harâba düştüm!

Söndürdü hayalimi teessür
Mahvoldu liyâkat-ı tefekkür
Maziyi bütün bütün unuttum

Etsem ne zaman seni tahattur

Derdim ki: Hayal ü hâba düştüm!

Dünya, o ne? Bir garip rüya...
Varlık, o ne? Bir acîb hülya...
Ettim bu hakikati teemmül

İnkâra vücudu gittim amma

Yoklukta da irtiyâba düştüm!

Oldu eseri bu itibârın
İhmâl-i ziyâret-i gubârın
Gördüm bugün inkisâr içinde
Ol Kâbe-yi cân olan mezarın
Düştüm yine inkılâba düştüm!

Ey kurre-yi ayn-ı cân Dilara
Ey hûr-i hazîn-i cennet-ârâ!
Bir goncanı çaldım! İşte mesrûk!

Bais bu cesarete hüveyda:

Rûhun sanıp incizâba düştüm!

Mevtalara can veren o Allah
Etmez mi beni imâte nâgâh?
Hoştur bu gece düşüp de bîrûh

Ferdâ kademin öpüp demek âh:

Bak sevdiceğim türâba düştüm!

Nihayet